

Aylık Suriye Bülteni “Kuzeyde YPG’nin Yeni Toplumsal Sözleşme İlanı, Güneyde Uyuşturucu Kaçakçılığı”

Aralık 2023

Bu rapor Aralık 2023 içerisinde Suriye’de yaşanan en önemli siyasî ve ekonomik olaylar ile güvenlik olaylarını ele almaktadır. Siyasî gelişmelere bakıldığında, rejimin uluslararası mahfillerde erken iyileştirme ve yeniden imar projelerinin siyasî taleplere bağlanmasının sona erdirilmesi yönündeki söylemlerine devam ettiği görülmektedir. Diğer yandan YPG terör örgütü ise yeni bir Başkanlık Konseyi kurduğunu ilan etmiş ve şeklen yeni bir “toplumsal sözleşmeyi” kararlaştırmıştır.

Güvenlik açısından bakıldığında, İsrail’in Gazze saldırısından sonra Suriye coğrafyasındaki hareketliliği devam etmektedir. Hava saldırılarına ara vermeden Suriye’de yer alan İran hedeflerini ve mevkilerini vurmaya devam etmektedir. Başkent Şam’ın ortasında İran’ın lider kadrosundan olan Rıza Musevî’ye karşı bir suikast düzenleyerek onu öldürmüştür. Bu olaylara misilleme olarak Suriye’nin kuzeyinde ve doğusunda yer alan Amerikan ordusuna ait üsler, İran destekli Şii milisler tarafından Irak topraklarından yapılan saldırılara maruz kalmıştır. Aynı zamanda Suriye-Ürdün sınırında uyuşturucu kaçakçılarıyla Ürdün ordusu arasında çatışmalar meydana gelmiştir. Bu çatışmalar sonucu birçok kaçakçı ya ölmüş ya da yaralanmıştır. Sonucunda büyük miktarlarda uyuşturucu ve füze ele geçirilmiştir.

Ekonomik gelişmelere bakıldığında ise rejim; lirayı dalgalandırmaya, fiyatları artırmaya, tarım ürünleri ve gıda maddelerini ihraç etmeye devam ederek daha önceki para politikasını izlemeyi sürdürmüştür. Ayrıca Suriye ekonomisine yeni alanlar kazandırmak amacıyla Tahran ile birçok anlaşma imzalamıştır.

Diplomatik İlişkiler ve Şeklen Yapılan Sosyal Sözleşme

Esed rejimin Güvenlik Konseyi Temsilcisi Al Hakan Dandi tarafından yapılan açıklamalarda Batılı ülkelerin Suriye’ye yönelik uyguladıkları ekonomik yaptırımlara yönelik sert eleştiriler dile getirilmiştir. Bu bağlamda özellikle Sezar Yasası’ndan kaynaklanan yaptırım öne çıkarılmıştır. Aynı zamanda insanî yardımların Gaziantep ile Çobanbey ve Bab el Selame sınır kapılarından yapılması yerine, Şam’dan başlayıp Suriye’nin içerisine doğru dağıtılması gerektiği vurgulanmıştır. Mevcut yöntemle yapılan yardımların kaynak israfına yol açtığına ve Birleşmiş Milletler timlerinin “Suriye’nin kuzey batısında yer alan terör örgütleriyle” irtibat kurmalarına neden olduğuna iddia edilmiştir. Diğer yandan İsrail’in Suriye’ye yönelik saldırıları da kınanmıştır.

Ekonomik krize çözüm arayışları hedefi ile ilgili olarak, Suriye’nin Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi Kusay El Dahhak, Cenevre’de düzenlenen İkinci Dünya Mülteci Forumuna katılmıştır. Diğer yandan Esed rejimi ile Bağdat, iki ülke arasında bulunan Elbu Kemal – Al

Kaim sınır kapısındaki elektrik bağlantısı projesini canlandırmak amacıyla ekonomik görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ayrıca Suriye Petrol Bakanı Firas Kaddur ile Venezuela Cumhuriyeti Büyükelçisi arasında petrol ve maden kaynakları alanında, iki ülke arasındaki ortak işbirliğini artırma yönünde görüşmeler yapılmıştır. Aynı zamanda Kaddur, Doha’da düzenlenen 12. Arap Enerji Konferansına da katılmıştır. Bakan, bu katılımı fırsat bilerek Arap ülkelerine Suriye’deki yeniden imar faaliyetlerine ve alternatif enerji konularındaki çalışmalara katılmaları yönünde bir davet göndermiştir.

Siyasî muhaliflerin faaliyetlerine gelince; SMDK ve Yüksek Müzakere Heyeti Başkanı katıldıkları Doha Forumu’nun yan toplantılarında bir takım liderlerle yaptıkları görüşmelerde, anayasa komitesinin sürecine işlerlik kazandırma vurgusunda bulunmuşlardır. Suriye’deki insanî durumların ve güvenlik olaylarının daha da kötüye gitmesine engel olacak olan 2254 sayılı BM Güvenlik Kurulu kararın tam olarak uygulanmasına dikkat çekmekle yetinmişlerdir. Ayrıca siyasî sürecin sekteye uğraması insanî duruma olumsuz yansıtacağı dile getirilmiş ve Suriye’nin kuzeyinde sürdürülebilir projelerin desteklenmesinin önemini de vurgulanmıştır.

Birleşmiş Milletler Suriye Özel Temsilcisi Ger Pederson, anayasa komitesi çalışmalarının yeniden başlatılması hususunda ve uygulanan yaptırımlar ile Suriye’ye sağlanan uluslararası fon eksikliğinin giderilmesi, Suriye’deki sosyal ve ekonomik durumun normaleştirilmesi konuları hakkında Rusya Dışişleri Bakanıyla Moskova’da bir araya gelmiştir.

Uluslararası tutuma gelince; Türk Savunma Bakanı Yaşar Güler Türkiye’nin Suriye’deki varlığını, terör örgütlerinin faaliyetlerinin sona ermesine ve rejim ile muhalefetin ülkede yeni bir anayasa yazılması ve seçimlerin yapılmasını öngören bir anlaşmaya varmalarına bağlamıştır.

YPG kontrolü altındaki bölgelere gelince; “Suriye Demokratik Güçler Konseyi” Rakka şehrinde düzenlediği dördüncü kongresinde, Mahmud El Maslet ve Leyla Kahraman eşbaşkanlığında yeni bir konsey seçmiştir. Konseyin 2015 yılı sonunda kuruluşundan bu yana Elham Ahmed’in yürüttüğü “İcra Başkanı” görevinin iptal edildiği ilan edilmiştir. El Maslet’in bölgede tanınmış bir şahsiyet olduğu kabul edilmektedir. Zira kendisi Haseke vilayetinde bulunan tanınmış bir aşiret mensubudur. Bu husus, örgütün veya Washington’un, YPG’nin geçen aylarda Deyrizor’da meydana gelen çatışmalardan sonra Suriye’nin kuzey doğusundaki Arap aşiretleri ile ilişkilerini pekiştirmekte daha büyük roller üstelenmesini arzu ettiği şeklinde okunabilir. Ayrıca YPG, toplumsal sözleşme kanunu uyarınca “Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi” adını “Suriye Kuzey ve Doğu Demokratik Özerk Yönetimi” olarak değiştirmiştir. Söz konusu yeni toplumsal sözleşme birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Toplumsal sözleşmenin içerdiği felsefenin bölge halkının gerçekliğinden uzak olması, sadece birkaç oluşumu dikkate alması ve içerdiği birçok maddenin hayata geçmesinin mümkün olmadığı gerekçeleri neticesinde söz konusu sözleşmenin şeklen kalması kaçınılmaz olacaktır.

Güvenlik Sahnesi ve Çakışan Hedefler

İsrail'in Şam'a yönelik son saldırılarında, İranlı askerî liderlerden olan Rıza Musevî öldürülmüştür. Ayrıca İsrail uçakları, İran'ın Suriye'deki varlığını vurmak ve Tahran'ın Lübnan ile Suriye'ye lojistik hattına engel olmak için Suriye'nin muhtelif bölgelerinde 5 adet hava saldırısı düzenlemiştir. Buna karşılık İranlı destekli Şii milisler, İsrail'in Gazze saldırılarına tepki olarak Amerikan üslerini hedef almaya devam etmektedir. Bu bağlamda CENTCOM, Haseke'de yer alan Rumeylan kırsalındaki üssün, Irak toprakları tarafından bir kamyon üzerinden atılan 15 adet füzeyle hedef alındığını açıklamıştır. Saldırıda ölen veya yaralan olmamıştır.

Suriye'nin güney bölgesinde ise rejim, buradaki vilayetleri kontrol altına alma çabaları devam ettirmektedir. Bu bağlamda belde ve şehirleri kuşatma altına alarak ve muhalif şahsiyetlere karşı suikast eylemleri düzenleyerek durumu kendi lehine kontrol altına almaya çalışmaktadır. Rejim, yaptığı bu saldırıları 'terörle mücadele' olarak tanımlamaktadır. Örneğin, bu bölgede yer alan Cassim şehri, günlerce kuşatma altına alınmıştır. Sivillere ait evlerde ve mezralarda arama yapılmıştır. Ayrıca bölge içerisinde suikast olaylarında artış kaydedilmiştir ve bir hafta içerisinde değişik bölgelerde sivilleri ve askerleri hedef alan 6 adet suikast olayı meydana gelmiştir. Dera'nın batı kırsalında Merkez Komitenin lider kadrosundan olan Radhi El Haşîş bir suikast sonucu öldürülmüştür. Buna karşılık eski Özgür Suriye Ordusu unsurları da aynı yöntemi izlemiştir. Askerî Güvenlik Şubesiyle bağlantısı olan uyuşturucu taciri Muhammed Yasin El Mukahal'ı belirsiz kişiler tarafından düzenlenen suikastle öldürülmüştür. Bölgedeki güvenlik sorunları sürmektedir.

Ürdün-Suriye sınırına gelince; Ürdün ordusuyla kaçakçılar arasında meydana gelen çatışmaların ardından Ürdün, El Mataya beldesine bir hava saldırısı düzenlemiştir. Çatışmalarda bazı kaçakçılar öldürülmüş veya yaralanmıştır. 9 kaçakçı tutuklanarak büyük miktarda uyuşturucu ve füze ele geçirilmiştir. Bu gelişmeler İran destekli Şii milisler tarafından yürütülen uyuşturucu kaçakçılığının silah kaçakçılığı ve sevkiyatı için de kullanıldığına işaret etmektedir. Aynı zamanda Suriye'nin güneyindeki olayları tırmandıracağı ve gelecekte Ürdün'ün İran destekli Şii milislerle artan bir gerilim beklenebilir. Zira sınırdaki kaçakçılık eylemleri, Ürdün ulusal güvenliği için bir tehdit haline gelmiştir. Ayrıca bu durum, Esed rejimiyle ilişkilerin normalleşmesi hususundaki Arap girişimlerinin önünde de bir engel oluşturmaktadır.

HTŞ grubunun kontrol ettiği bölgelerdeki gelişmelere bakıldığında ise, lider kadrosu arasında yer alan "Ebu Ahmed Zakur" lakabıyla tanınan Cihad İsa El Şeyh, grubun genel politikalarına aykırı davrandığı gerekçesiyle görevden alındığı ilan edilmiştir. Söz konusu bu karar, Culani'nin otoritesini ve nüfuzunu pekiştirme, örgüt içerisinde potansiyel rekabete fırsat vermemeye hamlesi olarak okunmuştur.

YPG kontrolü altındaki bölgelere gelince; Milli İstihbarat Teşkilatı, YPG/SDG içerisindeki Deyrizor bölgesi askerî sorumlusu 'Roni Valat' kod adlı Şirvan Hasan'ın arabasına konulan patlayıcı sonucu etkisiz hala getirilmesini üstlenmiştir. Türk SİHA'ları ise aralarında petrol

sahaları, askerî mevkiiler, altyapı unsurları, şirketler, ticari ve sanayi fabrikaları ile Kamışlı, Amude ve Ayn el Arab şehirleri gibi yerlerin girişlerinde yer alan asayiş kontrol noktalarının da yer aldığı 50'ye yakın tesisi hedef almıştır. Düzenlenen operasyonlar PKK'nın Irak'ın kuzeyinde Türk ordusuna ait askerî mevkiilere yaptığı saldırılar sonucunda 12 Türk askerinin şehit olmasına karşılık misilleme olarak yapılmıştır.

Hayat Pahalılığını Artıran Ekonomi Politikaları

Suriye Merkez Bankasının Suriye Lirasının dolar karşılığındaki kurunda yaptığı düzenleme, 2023 yılında kararlaştırılan para politikasının devam ettiğine işaret etmektedir. Söz konusu politika “dalgalanma” veya “yönlendirme” üzerine kurulu olup piyasa mekanizmalarına, karaborsadaki kura itimat ederek arz ve talebe bağlı olarak kur fiyatını belirlemeye izin vermektedir. Bu politikanın rejim tarafından izlenmesinden bu yana lira değerindeki hızlı düşüş göze çarpmaktadır. Amerikan doları karaborsada 14.200 Suriye lirasına ve resmi piyasada 12.500 liraya ulaşmıştır. Diğer yandan Esed rejimi, gümrükteki dolar fiyatını %30 artırarak 6.500 lira olan kurun 8.500 liraya yükselmesine neden olmuştur. Bu yükselişin mal ve hizmet fiyatlarının artmasına ve kaçaklık ile kayıt dışı ekonominin artarak devam etmesine yol açması beklenmektedir. Aynı zamanda bu karar, ihracatçılara dış pazarlardaki rekabet gücünü kaybederek ek yük getirecektir ve ithalatçılar ise gümrük vergilerinin artması sonucu mallarının değerini artırmak zorunda kalacaklardır. Örneğin 1kg domatesin fiyatı 2.500 lirayken 7.500 liraya yükselmiştir ve et fiyatları geçen aya göre %25 artmıştır.

Rejim, fiyat artırma politikasını sürdürmektedir. Buna göre sübvansiyonlu 1 litre benzin fiyatı 8.500 liradan 9.000 liraya yükselmiştir. Bu da bir yıl içerisinde sekizinci fiyat artışıdır. Diğer yandan Sağlık Bakanlığı ilaç fiyatlarına bir yıl içerisinde uyguladığı üçüncü zamla ilaç ücretlerin %70-100 oranında artmasına neden olmuştur. Ayrıca rejim hükümetinin İçişleri Bakanlığı acil pasaport harcına %100 oranda zam getirmiştir.

Şam Ticaret Odası yönetim kurulu üyesi, son birkaç yıl içerisinde rejimin izlediği başarısız politikardan ve tüccarlara destek verilmemesinden dolayı, ticari sicile sahip olan 100 binden fazla tüccarın piyasadan çekildiklerini dile getirmiştir. An itibariyle ticaret odasında sadece 7 bin aktif ticari sicil kaydı bulunmaktadır.

Uluslararası ilişkiler çerçevesinde ise; 2012 yılından beri ilk defa sanayi tipi gaz tüplerinin ilk sevkiyatı Hindistan'dan gelmiştir. Diğer yandan Cezayir Hava Yolları, 12 yıllık bir aradan sonra Suriye'ye yeniden seferlerini başlatmıştır ve Cezayir'den gelen ilk uçak Lazkiye havaalanına inmiştir. Söz konusu hava yolları, gelecek ay haftada iki sefer olmak üzere hem Suriye'ye ham de Lübnan'a seferlerini yeniden başlatacaktır.

İran ile ilişkilere gelince; Esed rejimi Bakanlar Kurulu Başkanı Hüseyin Arnos başkanlığında giden bir heyet Tahran'da döviz, finans, turizm, spor, kültür, yeniden imar, ticaret ve İranlı yatırımcılar tarafından Suriye'de elektrik santralleri kurma ve çalıştırma ile iki ülke arasındaki gümrük harçlarının kaldırılması konularında mutabakat zaptı imzalamıştır. Ayrıca Suriye Merkez Bankası Başkanı ile İranlı mevkidaşı, iki ülke arasındaki ticari ilişkileri geliştirmenin

yolları, yerel parayla ticari değişim mekanizmalarının bulunması ve Suriye’de ortak bir bankanın kurulması hususunda görüşmüşlerdir. Atılan bu adım, Tahran’ın Suriye ekonomisinde daha geniş bir yere sahip olma yönündeki Tahran’ın amacını gerçekleştirme bağlamında atılmıştır.

Endişe Verici Ekonomik Önlemler

YPG tarafından kontrol edilen bölgelere gelince; Türkiye’nin Haseke vilayetindeki petrol sahalarını hedef almasından sonra YPG tarafından kontrol edilen bölgeler ağır bir yakıt kriziyle karşı karşıya kalmıştır. Zira Türk SİHA’ları, aralarında petrol sahaları, askerî mevkiiler, alt yapı unsurları, şirketler, ticaret ve sanayi fabrikalarının yer aldığı 50 adet tesisi hedef almıştır. Düzenlenen bu darbeler elektrik üretimi, sanayi ve tarım üretimine de zarar vermiştir. Örneğin, Amude şehrinde yer alan 40 elektrik jeneratöründen 20’si durmuştur. Kamışlı şehrindeki semtlerin çoğu mazot temini yetersizliğinden dolayı jeneratörlerin sağladığı elektrik kesintilerinden şikâyetçi olmuşlardır.

Kamışlıdaki yolcu taşıma servislerinin şoförleri, yolcu başına ödenen 4 bin liralık ücret tarifesinin yakıt ve tamir masraflarını karşılamaması nedeniyle iş bırakma eylemi yapmıştır. Şoförler, ücretin 5 bin liraya yükseltilmesini talep etmiştir. Sorunun temelinde ise yakıt sıkıntısının olduğu ve YPG’nin yakıt dosyasını düzenlemekte aciz kaldığını göstermektedir.

Muhalliflerin kontrolü altındaki bölgelere gelince; “Suriye Yeniden İmar Kredi Fonu”, Kuzey Halep kırsalında zeytin tarımını destekleme projesini başlatmıştır. Proje kapsamında 1000 adet çiftçiye fide, böcek ilacı, hasat ve budama ekipmanı temin edilecektir. Projenin toplam bütçesi 1.89 milyon avro olduğu bilinmektedir. Ayrıca ticaret, hizmet, imalat, sanayi ve tarım sektörlerinde artan kredi hizmetleri taleplerine cevap vermek için fon, geçim yolları projesinin ikinci aşamasını başlatmıştır. Proje, Suriye’nin kuzey batısında 1.170 girişimciye muhtelif krediler ve finansal olmayan ürün, ev hizmetleri sunmayı hedeflemektedir. Kredilerin değeri 400 dolar ile 8.000 dolar arasında değişmektedir.

Suriye Geçici Hükümeti Başbakanı Abdurrahman Mustafa, Afrin şehrinde üçüncü köprüünün açılışını gerçekleştirmiştir. Bunun amacı şehirdeki trafiği hafifletmek, şehir giriş ve çıkışları diğer bölgelere bağlamak, buradaki tırlara uygulanan gözetim ve denetimi artırarak güvenlik risklerini azaltmaktır.

Diğer yandan Halep’in kuzeyinde ve Tel Abyad ile Rasulayn arasında bulunan yerel meclislere bağlı olan sanayi ve ticaret odaları, Suriyeli tüccarların Türk topraklarına geçiş ücretini yıllık 2.200 dolardan 5.000 dolara yükseltmiştir. Ancak alınan bu karar, bölgedeki ekonomik duruma olumsuz yansımaktır ve harçların yükselmesinden dolayı onlarca şahsın odalara kaydolmaktan vazgeçmelerine, sanayici ve tüccarların faaliyette bulunmalarına ve iş piyasasına girmekten vazgeçmelerine neden olması öngörülmektedir. Bu durum da haliyle işsizlik oranının yükselmesine yol açması beklenmektedir.

Elektrik şirketi olan Ak Enerji Grubu, aralık ayı için bölgede yeni elektrik fiyat listesini yayınlamıştır. Buna göre hane aboneliği 2.81tl, ticari abonelik ise 3.22tl olmuştur. Azez

şehrinde yeni bir PTT merkezi açılmıştır. Bunun amacı kentte bulunan merkezin yoğunluğunu azaltmaktır.

İdlip'teki HTŞ ile ilintili Suriye Kurtuluş Hükümeti Adalet Bakanlığı, karargâhı Sarmada şehrinde yer alan bir ticaret mahkemesi kurmuştur. Mahkemenin kuruluş amacı ticaret odalarına kayıtlı tüccarlar arasında çıkan davalara bakmaktır. Mahkeme, aralarında fikrî mülkiyet, iflas, ticari evraklarla, ödeme, döviz, ticari havale ve bankacılık işleriyle ilgili davalar dâhil 8 adet ihtisas alanına bakmaktadır.